

blättern vor >>

ŻAGIEL subst. m., ab 1532; auch *żagl. 1*) ‘am Mast eines Schiffes befestigte Plane aus starker Leinwand, mit deren Hilfe der Wind das Schiff fortbewegt’ – ‘duży płat mocnego płótna rozpinany na maszcie statku w ten sposób, aby dmący w niego wiatr napędzał statek’: 1532 BartBydg 166b, SPXVI *Velum, zagyel.* o 1534 FalZioł IV 40c, SPXVI *gdy wyzrzy żagle v okrętow.* o 1541 RejŁas w.31, SPXVI *Już teraz [ta łódź] marnie na suszy została I wszelkie żagle swoje połamała.* o (†1581) 1601 SzarzRyt C4, SPXVI *Przeto woli mey rádą [moja łódź, tj. mój los] / [...] Chętne żagle rozwiłá / ku twej / Pánie / chwale.* o (†1629) 1654 Sz.Zim.Roks. 92 *Nimfa śliczna, podobna Marynie, / na miejsce żagłów rozpuściwszy włosy.* o 1638 Otw.Ow. 228, L *Żagle są płachty płócienne, pod któremi okręty zwytkly [lege: zwytkły?] wiatrem biegać; które zaś kiedy nawalności następuia, zbierają, dlatego, aby wiatry mocy nad okrętem nie miały.* o (1661) 1960 Merk.Pol. 39 *tak / sroga nastala nawalność, że część do Cadysz się wróciła bez / masztów i bez żagli.* o 1726 Jabł.Tel. 80, L *I tak się zobopolnie z królem uściłkawszy Ruszamy w pełne żagle, rzewnie napłakawszy.* o 1826 SK IV 1, SJAM *Zdarto żagle, stér prysnął, ryk wód, szum zawiei.* o 1895 Sienk.Połan II 260, DOR *A w ogóle, co u ciebie słycać? (...) Widzę, że pływiesz wszystkimi żaglami.* o 1951 Balc.Ocz. 204, DOR *“Zew Morza” szedł pod pełnymi żaglami do Gdyni.* – SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2**) ‘Schiff’ – ‘statek’: [hapax] 1801–1805 N.Pam. 23 149, L *Cała ich flotta, prócz tych okrętów, 300 żagłów wynosiła.* – L (metonym.), SWIL (fig.), SW (przen.). **3**) ‘große Leinwandplane als Regen- oder Sonnenschutz’ – ‘duża płachta stanowiąca osłonę przed deszczem lub słońcem’: [hapax] †1849 Słow., SW *Czemuż ta śmierć tak zdradziecko, tak weszła pod namiotu żagle?* – CN, TR, L, SWIL, SW. **4**) ‘Vogelflügel’ – ‘skrzydła ptaka’: SWIL (myś.), SW (myśl. gw.). **5**) ‘Herzklappe’ – ‘zastawka serca’: SW (anat.). **6**) ‘Segelflug’ – ‘lot żaglowy’: DOR. **7**) ‘bei Kuppelbauten der in Form eines Dreiecks vom quadratischen Grundriß zum Kreisrund der Kuppel überleitende Gewölbeteil, Pendentif’ – ‘część sklepienia w kształcie trójkąta stanowiąca przejście od kwadratowego pomieszczenia do kolistej podstawy kopuły’: DOR (archit.). ♦ **Var:** *żagiel* subst. m., 1532 BartBydg 166b, SPXVI – SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *żagl* subst. m., [hapax] vor 1927 Poręb., SW – nur Sw. ♦ **Etym:** nhd. *Segel* subst. n., ‘Stück Zeug, das ausgespannt zum Forttreiben eines Schiffes durch Wind dient; ausgebreitetes Tuch; Schiff’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 3. ♦ **Komp:** *topżagiel* subst. m., ‘Toppsegel’, zuerst geb. DOR; *żagłolotny* adj., ‘segelnd, mit Segeln versehen’, bel. seit 16. Jh., SW, zuerst geb. TR; *żagłomistrz* subst. m., ‘Handwerker, der Segel herstellt und repariert’, bel. seit 1957, DOR, zuerst geb. DOR; *żagłonośny* adj., ‘mit Segeln versehen’,

zuerst geb. SWIL; *żagłoptawny* adj., ‘dss.’, zuerst geb. SW; *żagłość* subst. m., ‘Albatros’, zuerst geb. SWIL. ◊ **Der:** *żagielny* adj., [einzQu.] 1564 MĄCZ 479a, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1; *żagłowny* adj., [hapax] 1564 MĄCZ 434c, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1; *żagłowy* adj., 1564 MĄCZ 14a, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1; *żaglik* subst. m., ‘kleines Segel, eine Moosart’, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1; *żaglisty* adj., zuerst geb. CN, nur für Inh. 1; *żaglować* v. imp., ‘segeln’, (1661) 1960 Merk.Pol. 132, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *żagielek* subst. m., (1834–1838) 1868 Niemc.Pam.czasów 80, DOR, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1, 7; *żaglica* subst. f., ‘Fächerfisch (Istiophorus)’, zuerst geb. SWIL; *żaglowiec* subst. m., ‘Segelschiff; Skalar (Pterophyllum)’, 1900 Tyg.Ilustr. 13, DOR, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *żaglówka* subst. f., ‘Jackett’, [hapax] 1901 Gaz.Kraw., WIECZ, nur für Inh. 1; *żaglówka* subst. f., ‘Segelboot’, (1926) 1927 Choyń.Młod. 22, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1.

blättern vor >>